

El Castell de Mataplana i el comte Arnau. Una proposta de dinamització

Presentació

El castell de Mataplana i del comte Arnau es troba a la població de Gombrèn, per aquesta qüestió esmenten els entrevistats que el castell té poques visites. És per això que jo he escollit aquest tema, per tal de dinamitzar-lo, perquè un monument de tanta importància hauria de tenir més prestigi i més reconeixement.

Metodologia

Pel que fa a la metodologia del treball, primerament vaig elaborar unes fitxes d'anàlisi de tota la documentació existent: fotografies, plànols, poemes o petits relats, entrevistes, materials turístics... També vaig realitzar el buidatge de totes les ressenyes bibliogràfiques. A partir d'aquest material vaig poder obtenir les primeres informacions del treball, que em van servir posteriorment per poder redactar la memòria escrita.

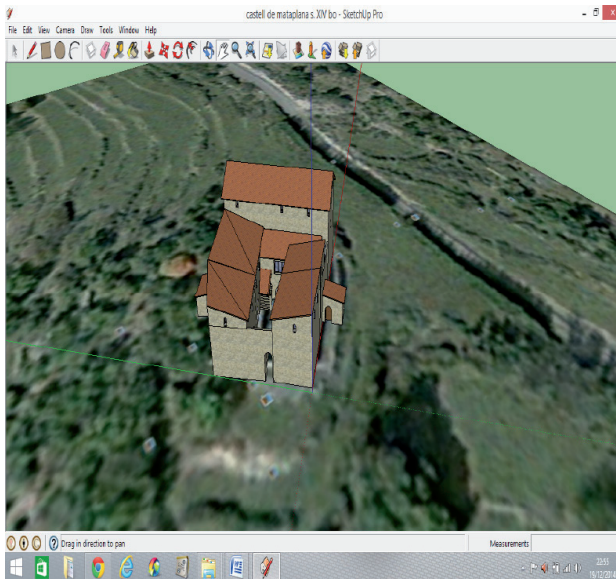
Les principals fonts d'informació han estat localitzades a l'Arxiu de Ripoll, també a la Biblioteca de Ripoll i la Biblioteca de Vic. També he consultat alguna pàgina web, per tal de complementar la informació, especialment les pàgines de les associacions que parlen del castell de Mataplana i del comte Arnau. També he dut a terme dife-

rents entrevistes amb persones que estan molt vinculades al castell. Cal remarcar l'entrevista al Dr. Maideu, actual propietari del castell. Per altra banda, també he assistit a una visita comentada al castell de Mataplana i al Museu del Comte Arnau de Gombren, per tal de poder veure l'estat actual del castell i per poder analitzar com estava organitzada la informació al museu. Finalment, he recollit tots els tríptics sobre el castell per poder veure les diferents activitats que s'han celebrat relacionades amb el castell i el comte Arnau.

Cos del treball

El treball està dividit en tres blocs diferenciats: el primer és el castell de Mataplana i la documentació: en aquesta part s'hi troba una explicació de tota la informació del castell i de la seva relació amb el mite del comte Arnau. En el segon bloc, anomenat «Estat de coneixement i difusió del castell de Mataplana», he estudiat les diferents associacions relacionades amb el castell, i en aquesta explicació hi he inclòs les diferents activitats que s'hi porten a terme. També he estudiat la informació que hi ha en el museu de Gombren, per tal de veure en quin estat es troba. Finalment, en l'últim bloc, anomenat «Proposta de dinamització», cal remarcar que

he elaborat una reconstrucció en 3D del castell, on es mostra l'evolució de les estructures al llarg de la història del castell,¹ i proposo un seguit d'activitats per donar al monument el reconeixement que es mereix.

Conclusions

Pel que fa a les conclusions del treball, he pogut veure que el patrimoni monumental que suposa el castell de Mataplana, tot i la seva importància històrica, literària i arqueològica, és molt poc conegut i poc explotat a nivell cultural i turístic. A nivell arqueològic el castell de Mataplana és important primerament perquè es tracta d'una ruïna monumental a nivell nacional, de potent estructura arquitectònica, amb més de sis metres d'alçària, arcs romànics i murs de dos metres d'amplària amb un accés i, complementàriament, un poblat adjunt a la cara sud amb ferreria inclosa, sense oblidar la capella castral de Sant Joan de Mata. Cal remarcar també

¹ En la fotografia es pot veure la reconstrucció del castell del segle XIV.

que el castell fou el centre d'un important domini que comprenia els termes de Montgrony (actual Gombrèn), Castellar de N'Hug i Lilet i les parròquies i els agregats de Brocà i Saus, Sant Vicenç de Rus i Maians, Santa Cecília de Riutort, Sant Jaume de Frontanyà, Palomera i Aranyonet. Galceran d'Urtx hi afegí la vall de Toses.

El castell també és important a nivell històric i documental, ja que s'ha pogut reconstruir l'arbre genealògic de la família Mataplana. Alguns fets que mostren aquesta importància són aquests: Al setge de Conca de l'any 1177, Hug IV es troba entre els signants del Tractat. Es tractava d'una acció mancomunada entre Alfons I de Catalunya i Alfons VIII de Castella, i entre els diferents acords es destaca la cessió de Conca que posa fre a l'expansió catalana. També, a la batalla de Las Navas de Tolosa, l'any 1212, hi trobem la intervenció d'Hug de Mataplana lluitant al costat del rei Pere I el Catòlic, pare de Jaume I el Conqueridor. Es va produir una gran victòria de les tropes cristianes enfront de les musulmanes. Aquesta batalla assenyala l'última fase de la reconquesta de la península Ibèrica i significa un canvi definitiu, ja que s'inverteix l'equilibri de les forces a favor dels cristians minvant el poder musulmà. Al setge d'Elna, l'any 1285, hi trobem Ramon d'Urtx, fill de Raimon d'Urtx, baró de Mataplana, que va actuar en missió de confiança del rei, amb el comandament de trenta cavallers per ajudar la ciutat assetjada i atacada pels francesos. La batalla de Muret, l'any 1213, va ser un dels fets bèl·lics més remarcables on van participar els Mataplana. Va acabar amb la mort del rei Pere I el Catòlic i Hug V va quedar malferit. Cal destacar també la participació d'Hug VI de Mataplana en la conquesta de Mallorca l'any 1229, on va acabar morint. En la conquesta de Múrcia l'any 1266 hi trobem la participació de Raimon d'Urtx, que acompanyava el rei Jaume I el Conqueridor. I, finalment, cal remarcar la participació del mateix Raimon d'Urtx esmentat anteriorment a l'armada catalana contra els musulmans a la conquesta de Ceuta, l'any 1273.

Així doncs, la nissaga Mataplana, titular del castell que porta el seu nom, té un paper significatiu en els fets més rellevants de la història medieval de Catalunya. D'altra banda, el castell de Mataplana també té un gran valor des del punt de vista literari. D'una banda pel fet que el castell tenia una cort trobadoresca, que es troba descrita en l'obra de Ramon Vidal de Besalú, i que els nobles de Mataplana són protagonistes de l'obra de Guillem de Berguedà. D'altra banda, el castell també és important per la seva vinculació amb les llegendes del comte Arnau.

Per tots aquests motius proposem un projecte de dinamització que permeti fer conèixer aquest castell tant a nivell del Ripollès com a nivell d'arreu de Catalunya, perquè en el castell de Mataplana hi trobem no només trets importants a nivell arqueològic, sinó també a nivell literari i en les llegendes catalanes. La proposta consisteix a organitzar activitats no existents avui dia:

-
- Visites més repetitives.
 - Organitzar un certamen literari amb el nom de Mataplana.
 - Gestionar diferents xerrades informatives sobre el castell.
 - Més repartiment d'informació relacionada amb el castell.
 - Incorporació del nom Mataplana en alguna institució.
 - Organitzar activitats al castell i al mercat medieval de Ripoll.

Totes aquestes activitats s'haurien de dur a terme per tal de garantir una millor dinamització del castell. També proposem que a través d'una reconstrucció en 3D del castell es puguin organitzar diferents explicacions a les escoles sobre el valor històric i també arqueològic i monumental del castell de Mataplana.

És important valorar el nostre patrimoni ja que és el nostre llegat, la nostra herència, és culturalment fonamental per a cadascú de nosaltres. Per això s'ha de prendre aquest tema amb serietat i responsabilitat. Penso que caldria una major inversió en publicitat, així com la facilitat per poder visitar els llocs i obtenir més informació sobre la conservació i la utilització del patrimoni, perquè així ens estariem integrant i identificant culturalment amb el que és nostre. Però, en realitat valorem el nostre patrimoni?

Bibliografia

— MESTRE, A., BAYONA, LL. RAURICH, X. «Consolidació i/o restauració del Castell de Mataplana (Gombrèn, Ripollès)». A: *IV Simposi de Restauració Monumental*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 1993. — RIU, M. «El castell de Mataplana, al Ripollès. Un exemple de castell català del segon romànic». A: *Actes del 1r. i 2n. Curs d'Arqueologia d'Andorra 1988 i 1989: La vida medieval a les dues vessants del Pirineu*. Andorra: Patrimoni Artístic Nacional, 1991, p. 205-208. — DIVERSOS AUTORS. «El Comte Arnau i Mataplana». *Revista de Girona*, núm. 152 (maig-juny, 1992), p. 51-90. Dossier que inclou treballs d'E. Maideu, P. Bertran, J. Romeu, J. M. Font i Rius, R. Maideu, M. Riu i Ll. Bayona.